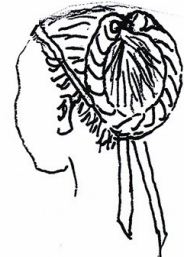

Huvudsaken i dräkten

Det finns många anledningar till att klä upp sig i folklig dräkt. Den är en högtidsdräkt som kan användas i alla sammanhang. Den skapar samhörighet i nutid och ger anknytning bakåt till tidigare generationer. Dräktens material och tillverkning bidrar till att textila traditioner förs vidare och att ett hantverkskunnande hålls levande. Folkdansare använder dräkten för att skapa en tidsbild till dansen och musiken från 1700- och 1800-talens allmogekultur. Klädda som allmogefolk vill vi återskapa bilden av ett tidigare levnadssätt och bjuda åskådaren på en fiktiv tidsresa bakåt i tiden. Vi lägger ner både arbete och pengar på att få dräkterna så lika våra förfäders högtidskläder som möjligt. För att få ett verklighetstroget helhetsintryck är dräktens alla delar lika betydelsefulla.

Våra förfäders liv styrdes av erfarenheter och traditioner. Det bör vi respektera när vi visar upp delar av vårt kulturarv. Med klädseln förmedlas tydliga budskap till omgivningen. Enligt nutida sed markerar den som är gift, eller lever i ett likställt förhållande, sitt civilstånd genom att bära en eller två ringar på vänster ringfinger. I gammal sed markerades civilståndet med huvudbonaden. Förr var det viktigt för kvinnan att visa sin sociala ställning. En gift kvinna hade en helt annan status och trygghet än en ogift.

När flickan konfirmerats ansågs hon vuxen och redo för äktenskap. Som vuxen bar hon håret uppsatt. Håret delades i två länkar som lindades tätt med långa band och vreds upp till en krans på bakhuvudet. Frisyren var allmän i södra Småland och .

”tippning eller oppvridet hår”

kallades " tippat eller oppvridet hår" Den unga flickan skulle visa och framhäva sitt hår för att vara så attraktiv som möjligt. Gift kvinna skulle i alla offentliga sammanhang dölja håret. Att visa sig utan huvudbonad var helt otänkbart, det var både utmanande och farligt. En gift kvinna som lät håret synas kunde bli beskylld för att förgöra andras barn och kreatur och orsaka allehanda lyten och sjukdomar.

Den vanligaste huvudbonaden var huvudduken, som i Småland kallades klut. Vid slutet av 1700-talet började mjuk eller hård mössa användas över ett stycke som även kallades huvudlin eller pannelin. Det var en broderad och/eller spetskantad linneremsa som slöt tätt kring ansiktet och dolde håret mellan mössa och hårfäste.

En klut knuten med liten knut på hjässan. Behöver vara ca 90x90 cm.

Huvudbonaden visade graden av högtid men framförallt var den en symbol för uppnådd värdighet. Den gifte mannen markerade sin husbondevärdighet genom att bära hatt och käpp. Som ung och i vardagslag hade han en rundkullig hätta sydd av 5-6 tygkilar.

Under 1800-talet ersattes hättan av en skärmmössa av skinn eller tyg. Huvudbonaden fick sitta på både utomhus och inomhus. Bara när man hälsade eller visade sin vördnad eller underdånighet togs mössan eller hatten av. Käppen kallades spanskrör, det var en lång smal käpp av rottingpalm ofta försedd med knopp och doppsko av mässing.

Ända fram till mitten av 1900-talet var det vanligt att alla hade huvudbonad i varje fall utomhus. Numera är frisyren huvudsaken, idag är det viktigare att visa håret än att dölja det. Men det gäller inte när vi bär folklig dräkt, då är huvudbonaden av största betydelse för helheten. En modern frisyra är lika malplacerad till dräkten som en modern detalj på en veteranbil.

Med några enkla knep kan man efterlikna den folkliga håruppsättningen. Den som har långt hår kan med lite övning linda och vrida upp det i en hårkrans. I varje fall bör håret vara uppfäst i en frisyra som ger liknande form och stöd åt klutbindningen. Under kluten går det bra att linda håret med vita band, unga flickor lindar med röda band. Precis som kvinnorna gjorde förr kan man använda ett strykband under kluten för att hålla borta små hårslingor från ansiktet.

Strykbandet är en linneremsa som sluter tätt kring hårfästet. Den som har kortklippt hår kan göra en krans av t ex linblånor och linneremсор att ha som utfyllnad under kluten. Det ger en helt annan profil och inramning till ansiktet. På ett mycket kortklippt hår kan flickor bära röd lindad krans, men inte på ett hängande hår eftersom kransen symboliserar det uppsatta håret. Halvlångt hår kan fästas upp så att det döljs av kransen. Vid festliga tillfällen kan den pyntas med nedhängande vackra band.

Även under den mjuka mössan kan en krans användas för att fylla ut. Under den hårda bindmössan sätts håret upp i en knut mitt i mösskullen eller i nacken så att knuten kommer nedanför mössan. Håret kommer då att döljas av bindmössans sidenrosett. Strykband används även under mössa och stycke. Det stärkta stycket ska inte sys fast i mössan utan läggas slätt över håret och fästas bak. Ovanpå det sätts bindmössan.

bandklyt M 271

bandklut M 4335

På målningar från tiden då dräkterna bars har kvinnorna i Värendsområdet klutarna knutna på flera sätt. På tidiga avbildningar är kluten en diagonalvikt kvadratisk duk knuten över tyget i nacken. Den kan också vara korsad över tyget och knuten med en liten knut uppe på hjässan. Kluten bör då vara minst 90 cm i fyrkant. Senare när bandklutar kom på modet förlängdes ändarna med påsydda klutband som knöts på hjässan. Klutarna ska vara väl stärkta. Det finns mönster och sömnadsbeskrivningar till två mindre bandklutar. Det är inte känt vilken klutmodell som burits till de olika dräktvarianterna. Här får man göra sitt eget val.

Birgitta Blixt